

Ontdek het
christelijk
geloof

ROWAN
WILLIAMS

Ontdek het
christelijk
geloof

Gids voor zoekers

Ĵ/ark media

Ontdek het christelijk geloof

Gids voor zoekers

Rowan Williams

Chapters 1,2 and 8 of this book contain text that was originally published in What Is Christianity? A little book of guidance, published by SPCK in 2015.

Text by © Rowan Williams. Original edition published in English under the title Discovering Christianity by SPCK Group, London, England.

This edition copyright 2015, 2025.

Vertaling: Margaretha Coornstra

ISBN 9789033805004

ISBN e-book 9789033805011

NUR 707

Ontwerp omslag: Jore ontwerp

Opmaak binnenwerk: Elgraphic

De bijbelteksten in deze uitgave zijn, tenzij anders vermeld, ontleend aan de NBV²¹ © Nederlands-Vlaams Bijbelgenootschap 2021.

© 2025 Ark Media

Alle rechten voorbehouden. Geen enkel deel van dit boek mag worden gebruikt voor het trainen van kunstmatige intelligentie. *All rights reserved, including those for text- and data-mining, AI training and similar technologies.*

Ark Media is onderdeel van Jongbloed Christelijke Media – Leeuwarden

www.jongbloedmedia.nl

‘Dit boek is een wijze en vriendelijke inleiding op het christelijk denken en handelen voor wie daar nieuwsgierig naar is. Voor anderen is het een manier om de schoonheid te ontdekken van een vertrouwd en vaak bewandeld pad, gezien in het zuivere ochtendlicht.

– Marilynne Robinson, auteur
van *Gilead* en *Reading Genesis*

‘Rowan Williams stelt nooit teleur. Zijn fijngevoeligheid, diepe inzichten en helder proza werpen een licht op de onderliggende en soms moeilijke kanten van het christendom. Een boek voor zowel gelovigen als niet-gelovigen.’

– Salley Vickers, auteur van
Miss Garnet's Angel en *The Librarian*

‘Niemand weet de prachtige essentie van geloof zo treffend in woorden te vatten als Rowan Williams. Dit boek is een meeslepende, wijze en heldere uitnodiging tot verkenning van de levenschenkende mogelijkheden in het hart van het evangelie. *Ontdek het christelijk geloof* nodigt ons uit om – misschien wel voor het eerst – te leren begrijpen waarom juist dit bijzondere verhaal het waard is om er je leven op te bouwen.’

– Sarah Bessey, auteur van *A Rhythm of Prayer* en *Field Notes for the Wilderness*

‘Dit boek is een geschenk voor iedereen die ernaar verlangt om terug te keren naar, of uitgenodigd te worden tot de mysterieuze waarheid van het christelijk geloof. Het slaagt in de vrijwel onmogelijke opgave om zowel toegankelijk als diepgaand te zijn; het is geschreven met gezag en warmte, met een scherpe blik en verwondering. Een boek waarop ik steeds weer zal teruggrijpen.’

– Chine McDonald, auteur van *God is Not a White Man* en *Unmaking Mary*

‘Verbluffend. Met gepaste diepgang en tegelijk toegankelijk – een voortreffelijk startpunt voor al die mensen die een ingang zoeken tot dit vreemde, oude verhaal.’

– Elizabeth Oldfield, auteur van *Fully Alive: Tending to the Soul in Turbulent Times*

‘*Ontdek het christelijk geloof* van Rowan Williams deed me denken aan de Ethiopische kamerheer in het boek *Handelingen*: klaar om mijn weg met vreugde te vervolgen.’

– Richard Coles, auteur van *Murder Before Evensong* en *The Madness of Grief*

‘Rowan Williams schetst, op zijn karakteristieke manier, een scherpzinnig, aantrekkelijk en spiritueel meeslepend beeld van wat het betekent om christen te zijn. Als ik Williams lees, voel ik iets in mij geboren worden; fluisteringen van een verre kust, waar ik graag heen zou reizen.’

– Mark Oakley, auteur van *The Splash of Words* en *My Sour Sweet Days*

Inhoud

- 1 Wat is geloof? 9
- 2 Wat is christendom? 21
- 3 Wat is theologie? 30
- 4 Waarom de kerk? 40
- 5 Waarom de Bijbel? 49
- 6 Waarom traditie? 60
- 7 Waarom de ratio? 69
- 8 Waarom is het belangrijk? 79

Vragen voor groepsgesprekken of
voor persoonlijke overdenking 87

Auteursinformatie 93

1.

Wat is geloof?

Een van de grote klassiekers uit de Cambridge-literatuur is het boek *Period Piece: A Cambridge Childhood* van Gwen Raverat. Daarin schetst ze een soort familieportret, en onder haar ooms en tantes bevinden zich enkele tamelijk excentrieke figuren. Eén oom was er heilig van overtuigd dat, telkens wanneer hij de kamer verliet, het meubilair zich tijdens zijn afwezigheid zou herschikken. Hij probeerde steeds snel genoeg terug te zijn om het op heterdaad te betrappen. Nu is dit natuurlijk een behoorlijk extreem geval van cambridgiaanse excentriciteit, maar ik vermoed dat het bij sommige lezers toch een snaar zal raken. Hoeveel van ons, vraag ik me af, hadden als kind niet het duistere vermoeden dat kamers zichzelf heus opnieuw inrichtten zodra wij afwezig waren? Dat wat wij zagen misschien niet bleef bestaan zodra we het de rug hadden toegekeerd?

Ik wil dit hoofdstuk beginnen met nadenken over dat aspect van ons menselijk bewustzijn dat telkens weer verward en gefrustreerd raakt, dat achtervolgd wordt door de gedachte dat wat wij zien mogelijk niet het complete verhaal is, en dat onze individuele perceptie misschien niet de maatstaf is voor alles. Onze gewone waarnemingen van de wereld om ons heen worden vaak opgeschud door verdriet of vreugde. Ze worden opgeschud op een wijze die maakt dat we ‘dank je wel’ willen zeggen, ook al weten we niet wie of wat we moeten bedanken. Ze worden opgeschud wanneer we ons geen raad weten met gevoelens waarvoor we nog geen woorden of aanpak hebben. En al lijkt dit misschien wel mijlenver af te staan van de oom van Gwen Raverat, toch is er dan iets vergelijkbaars aan de hand. Stel dat de wereld minder beheersbaar is dan ik geneigd ben te denken? Stel dat mijn perceptie (inclusief het

gevoel dat mijn eigen behoeftes en wensen altijd voorgaan) niet de maat van alle dingen is?

Religieus gevoel en religieuze waarneming vinden hun oorsprong in het besef van menselijke beperking, de menselijke kwetsbaarheid zo je wilt. En ze zijn gebaseerd op het besef dat mens-zijn niet per se betekent dat je het middelpunt van alles bent of dat je alles onder controle hebt – alsof je beschikt over het blikveld van een vuurtoren zodat je, al cirkelend over het hele domein van de werkelijkheid, alles verlicht met een gelijkmatig licht vanuit jezelf, vanuit je verstand of je hart. Maar stel nu dat ik helemaal niet het middelpunt van alles ben, maar deel uitmaak van een immense en uitgebreide verwevenheid van gezichtspunten en krachten die elkaar over en weer beïnvloeden en vormgeven?

Er zijn twee manieren waarop we met die vraag kunnen omgaan: één gezonde manier en één minder gezonde; één weg die leidt tot een toxische religie en één die leidt naar geloof. Toxische religie ontstaat uit het gebruik van religieuze taal en verhalen om onszelf wijs te maken dat wij toch eigenlijk de regie hebben, dat we wel degelijk het middelpunt van alles zijn en dat onze beperkingen overwonnen kunnen worden. We kunnen dan gaan geloven dat we toegang hebben tot een absolute, onfeilbare waarheid, een alomvattend en rechtvaardig perspectief op alles; wij weten hoe de wereld werkelijk in elkaar zit en dat er niets meer te leren valt. Dat is de basis voor toxische religie, maar ook voor toxische vormen van niet-religieus geloof – vooral wanneer een systeem zich wel atheïstisch noemt maar intussen blijft vasthouden aan bepaalde religieuze ideeën (de ongezonde soort) door te doen alsof mensen bij machte zijn om al hun eigen vragen ook daadwerkelijk zelf te beantwoorden en alle grenzen te doorbreken die hun macht kunnen bedreigen. En het probleem met ongezonde religie, dat wat haar toxisch maakt, is dat ze je aanleert om te negeren wat authentiek is.

Zien voorbij het oppervlak

Maar hoe zit het dan met de ‘gezonde’ reactie? Persoonlijk denk ik dat waarachtig geloof, afgezet tegen ongezonde religie, als kenmerk heeft

dat het je juist laat stoppen met dingen te negeren. Geloof is het meest authentiek en het meest levenschenkend als het je ogen opent en je een wereld openbaart die groter is dan je ooit had gedacht – en daarmee onvermijdelijk een wereld die ook onthutsender is dan je had gedacht. De proeve van het ware geloof is hoeveel meer het je laat zien, en in welke mate het je weerhoudt van ontkennen, wegduwen of negeren van aspecten van wat werkelijk is.

Ik heb een bijzondere man gekend, die zesentwintig jaar lang behandelend psychiater was in het Broadmoor Hospital – een ongeloofelijk veeleisende baan. Hij was ook een groot liefhebber van Shakespeare. Een van zijn favoriete regels kwam uit *The Tempest*, waar Prospero tegen Miranda zegt: ‘*What seest thou else?*’ Dit, zei hij, was de vraag die hem als psychiater op de been hield. Geconfronteerd met gruwelijke en tragische situaties, en met mensen die aan zware stoornissen leden en gevangenzaten in hun eigen fantasieën, moest hij zichzelf telkens weer die vraag stellen: “Wat ziet gij nog meer?” Wat valt er nog méér te zien?’ En voor hem kwam de praktijk van het geloof neer op het leren meer te zien – inzien dat de wereld niet ten volle kan worden gezien door één paar ogen, zelfs niet door de som van alle mensenogen, en dat de wereld een dimensie kent die ons volkomen vreemd is, een peilloze diepte.

Hier overlapt religieus geloof met kunst, maar ook met creatieve wetenschap. Vergeet niet dat creatieve wetenschap begint bij het vermoeden dat er iets over het hoofd wordt gezien, dat er iets bestaat wat ik, of wij, genegeerd hebben, en dat het tijd wordt om dat niet langer te negeren. En ook de kunsten – poëzie, beeldhouwkunst, schilderkunst, toneel – ontspringen allemaal aan het gevoel dat de wereld meer behelst dan wat zij aan wie dan ook, hoe dan ook en wanneer dan ook laat zien.

Met andere woorden: geloof is het oefenen, vormen, van onze blik en van onze verlangens. Het is onze blik zó oefenen dat we leren zien wat we nog niet ten volle zien en leren kijken voorbij het oppervlak, in de peilloze diepte die zich aan onze controle onttrekt. En het is ook het oefenen van onze hartstochten, in de zin van: onszelf helpen op te groeien tot

Geloof is het meest
authentiek en het meest
levenschenkend als het
je ogen opent en je een
wereld openbaart die
groter is dan je ooit had
gedacht.

‘menselijkheid’, en wel zó dat we niet terugdeinzen voor wat ons vreemd is, voor het mysterie van de werkelijkheid, en dat we daarvoor niet in paniek wegvluchten.

Geloof laat ons in een grotere wereld leven. Een van de problematische misvattingen van deze tijd is dat geloof onze wereld ogenschijnlijk verkleint en ons tot kleingeestige mensen maakt. Terwijl degenen die proberen met geloof te leven, veeleer zeggen dat het een wereld opent die juist onmetelijk veel ruimer is.

Er is een beroemde zestiende-eeuwse houtsnede die je soms in geschiedenisboeken aantreft en waarop een mensfiguur te zien is die zijn hoofd door het hemelgewelf heen steekt: dat keurige, gladde firmament met sterretjes erop. Deze figuur heeft zich daar doorheen gewrongen en ziet opeens een hemel zoals hij die nooit eerder zag: een ruimte vol onbekende sterren. Deze prent wordt vaak aangehaald als verbeelding van het levensgevoel in de opkomende Renaissance, toen mensen zich realiseerden dat de wereld onmetelijk veel groter was dan ze ooit hadden gedacht. De prent is vaak gebruikt als beeld van verzet tegen het traditionele christendom en religieus gezag. Toch zou ik zeggen dat dit juist een beeld is van waarachtig geloof, van wezenlijk begrijpen wat de religieuze traditie voor je kan doen. Ze dwingt je voorbij het glad geschilderde oppervlak te kijken, naar een hemel vol sterren die je nog nooit hebt gezien.

Het licht van het evangelie

Hoe krijgt dit alles nu concreet gestalte in de context van het christelijk geloof? En waarom zou dat geloof de moeite van het serieus nemen waard zijn? Hier stop ik even met praten over alles wat op filosofie lijkt en wend ik me tot het evangelie volgens Johannes, en dan in het bijzonder tot het verhaal waarin Jezus een blinde man geneest, te vinden in Johannes 9. Dat verhaal verdient het om integraal te worden geciteerd:

In het voorbijgaan zag Jezus iemand die al vanaf zijn geboorte blind was. Zijn leerlingen vroegen: ‘Rabbi, hoe komt het dat hij blind was toen hij geboren werd? Heeft hij zelf gezondigd of zijn ouders?’ Hij

niet en zijn ouders ook niet,' was het antwoord van Jezus, 'maar Gods werk moet door hem zichtbaar worden. Zolang het dag is, moeten we het werk doen van Hem die Mij gezonden heeft; straks komt de nacht en dan kan niemand iets doen. Zolang Ik in de wereld ben, ben Ik het licht voor de wereld.'

Na deze woorden spuwde Hij op de grond. Met het speeksel maakte Hij wat modder, Hij streek die op de ogen van de blinde en zei tegen hem: 'Ga u wassen in het badhuis van Siloam.' (Siloam is in onze taal 'gezondene'.) De man ging weg, waste zich, en toen hij terugkwam kon hij zien.

Zijn buren en de mensen die hem kenden als bedelaar zeiden: 'Is dat niet de man die altijd zat te bedelen?' De een zei: 'Ja, die is het,' en de ander: 'Nee, maar hij lijkt er wel op.' De man zelf zei: 'Ik ben het echt.' Toen vroegen ze: 'Hoe zijn je ogen opengegaan?'

Hij zei: 'Iemand die Jezus heet, maakte wat modder, streek die op mijn ogen en zei: "Ga naar Siloam om u te wassen." Ik ging erheen, en toen ik me gewassen had kon ik zien.' Ze vroegen: 'Waar is die man?'

'Dat weet ik niet,' zei hij.

Toen namen ze de man die blind geweest was mee naar de farizeeën. De dag dat Jezus modder gemaakt had en zijn ogen geopend had, was namelijk een sabbat. Ook de farizeeën vroegen hoe het kwam dat hij kon zien. En weer vertelde hij: 'Hij heeft wat modder op mijn ogen gedaan, ik heb me gewassen en nu kan ik zien.'

Sommige farizeeën meenden: 'Zo iemand komt niet van God, want Hij houdt zich niet aan de sabbat,' maar anderen zeiden: 'Hoe zou een zondig mens zulke tekenen kunnen verrichten?' Er ontstond verdeeldheid. Daarop vroegen ze aan de blinde: 'Wat denk jij van die man? Het zijn immers jouw ogen die Hij geopend heeft.'

'Hij is een profeet,' was zijn antwoord.

Maar de Joden wilden niet geloven dat hij blind geweest was en nu kon zien. Ze riepen zijn ouders en vroegen hun: 'Is dat uw zoon die blind geboren zou zijn? Hoe kan hij dan nu zien?'

'Dit is onze zoon,' zeiden zijn ouders, 'en hij is blind geboren, dat weten we zeker. Maar hoe hij nu kan zien, dat weten we niet, en wie zijn

ogen geopend heeft, weten we ook niet. Vraag het hem zelf maar. Hij is oud genoeg om voor zichzelf te spreken.' Dat zeiden de ouders omdat ze bang waren voor de Joden, omdat die toen al besloten hadden dat ze iedereen die Jezus als de messias zou erkennen uit de synagoge zouden zetten. Daarom zeiden de ouders dus dat hij oud genoeg was en dat ze het hem zelf moesten vragen.

Toen riepen ze de man die blind geweest was weer bij zich. 'Geef God de eer,' zeiden ze, 'die man is een zondaar, dat weten we toch.'

'Of Hij een zondaar is weet ik niet,' zei hij, 'maar één ding weet ik wel: ik was blind en nu kan ik zien.'

Ze drongen aan: 'Wat heeft Hij met je gedaan? Hoe heeft Hij je ogen geopend?'

'Dat heb ik u toch al verteld,' zei hij, 'maar u luistert niet! Wat wilt u nog meer horen? Wilt u soms leerling van Hem worden?'

Nu vielen ze tegen hem uit: 'Je bent zelf een leerling van Hem! Wij zijn leerlingen van Mozes. Van Mozes weten we dat God met hem gesproken heeft, maar van deze man weten we niet waar Hij vandaan komt.'

De man antwoordde: 'Wat vreemd dat u niet begrijpt waar Hij vandaan komt, terwijl Hij mijn ogen geopend heeft. We weten dat God niet naar zondaars luistert, maar wel naar iemand die vroom is en zijn wil doet. Dat iemand de ogen opent van een man die blind geboren is – dat is nog nooit vertoond! Als die man niet van God kwam, zou Hij dit toch niet hebben kunnen doen?'

Toen riepen ze: 'Jij, sinds je geboorte een en al zonde, wil jij ons de les lezen?' En ze joegen hem weg. Jezus hoorde dat en zocht hem op. Hij vroeg: 'Gelooft u in de Mensenzoon?'

'Als ik wist wie het was, heer, zou ik in Hem geloven,' zei hij.

'U kijkt naar Hem en u spreekt met Hem,' zei Jezus.

Toen zei de man: 'Ik geloof, Heer,' en hij wierp zich voor Jezus neer.

Jezus zei: 'Ik ben in de wereld gekomen om het oordeel te vellen. Dan zullen zij die niet zien, zien en zij die zien, zullen blind worden.'

Een paar farizeeën die bij Hem stonden en dat hoorden, zeiden: 'Wij zijn toch zeker niet blind!'